

STUDIEUTVALGET

AKP(m-l)

KJERSTI ERICSSON

DEN PROGRESSIVE MANNEN → alliert eller bremsekloss?

Er diskusjon om mannsrollen en luksusdiskusjon i en verden der millioner i de fattige landa trues av folkemord? Er denne diskusjonen en flukt inn i det private?

Nei, mener leder i AKP(ml), Kjersti Ericsson, i dette foredraget: Diskusjonen om mannsrollen dreier seg ikke bare, ikke en gang først og fremst, om hvordan vi har det med oss sjøl og hverandre. Det dreier seg om en svær historisk bevegelse, om hele menneskehetens framtid og kvinnes strategiske betydning for å skape den framtida.

Dette foredraget holdt Kjersti Ericsson på et seminar arrangert av studieutvalget i AKP(ml) 22.2.86 i Oslo.

Utgitt av AKP(ml) mars 1986.
Bestillingsnr. AK-8601

foredrag

kr 15,-

Den progressive mannen -
alliert eller bremsekloss?
Foredrag av Kjersti Ericsson 22.2.1986
Utgitt av AKP(ml)

Copyright: AKP(ml), mars 1986
bestillingsnr. AK-8601

Heftet fås kjøpt fra:

Studietjenester , tlf 02/384356
Gøteborggt. 8
0566 Oslo 5

eller i Tronsmo Bokhandel og Oktoberbokhandlene

DEN PROGRESSIVE MANNEN - ALLIERT ELLER BREMSEKLOSS?

En svær historisk bevegelse

I dag skal vi diskutere mannsrollen. Er det en luksusdiskusjon i en verden der millioner i de fattige landa trues av imperialismens "stille", økonomiske folkemord, der arbeidsfolk i de rike landa ikke lenger kan være trygge for utkomme fra den ene dagen til den andre, der supermaktene ruster opp og rivaliserer med hverandre i alle verdenshjørner, der lufta forgiftes og havet dør? Kort sagt, er diskusjonen om mannsrollen en flukt inn i det private?

Det er klart at denne diskusjonen angår oss alle på det personlige planet, for den rører med noe av det mest grunnleggende ved identiteten vår. Dette gjelder enten vi er menn eller kvinner, homofile eller heterofile. Hver eneste dag definerer vi oss sjøl som kjønn gjennom handlingene våre, og vi blir definert av andre, i et mønster så selvfølgelig at vi sjelden tenker over det. Å rote opp i dette mønsteret - det er fali' - det!

Men personlig er ikke nødvendigvis det samme som privat. Og diskusjonen om mannsrollen dreier seg ikke bare, ikke en gang først og fremst, om hvordan vi har det med oss sjøl og hverandre. Det dreier seg om en svær historisk bevegelse, om hele menneskehetens framtid og kvinnes strategiske betydning for å skape den framtida.

AKP (m-1) har et prinsipp-program som klart slår fast at det er umulig å nå det endelige målet vårt: det kommunistiske samfunnet, uten at det blir slutt på kvinneundertrykkinga. Under sosialismen, som er et overgangssamfunn mellom det gamle og det nye, vil kampen stå: Skal sosialismen bli et mellomspill før kapitalismen etablerer seg på nytt? Eller skal den bli forspillet til det

klasseløse samfunnet? Svaret avhenger bl.a. av hva som skjer med kvinnene. Dersom kvinneundertrykkinga fortsetter, blir det ei kraft som drar hele samfunnet tilbake til det gamle mønsteret. Dersom kvinnekampen har framgang og samfunnet omformes i tråd med de krava virkelig kvinnefrigjøring stiller, så er dette ei kraft som drar framover, mot kommunismen.

Kvinnene har derfor en svær historisk rolle å spille. Den rollen må de ta fatt på allerede i dag. Nå utgjør dessuten kvinnene rundt halvparten av den yrkesaktive arbeiderklassen. En arbeiderklasse der den ene halvparten sitter tungt på den andre og holder den nede, klarer **ikke** å reise seg, verken til effektiv kamp mot borgerskapet under kapitalismen, eller til sosialistisk revolusjon. Så lenge kvinnene holdes nede, slåss arbeiderklassen med den ene handa bundet på ryggen.

For kommunister er derfor kampen for at kvinnene skal kunne spille den historiske rolla si, både i dag og under sosialismen, av helt avgjørende betydning. Det gjelder både for menn og kvinner. Men kan kvinnene spille den historiske rolla si, **uten** at det får konsekvenser for mannen? Nei, det er umulig. Det finnes ikke et "ledig rom" som kvinnene kan erobre uten at det berører mannen. Når kvinnene reiser seg, får det konsekvenser for mannen, både praktisk, følelsesmessig og for selve **identiteten** som mann. Her dreier det seg om noe langt mer enn halvparten av oppvaska. En fri kvinne - det vil måtte bety en helt annen slags mann enn han vi kjenner i dag.

Disse spørsmåla er ikke noe vi kan utsette til sosialismen. Så tålmodige er ikke vi kvinner. Det er dessuten en masse **felles** saker i dag som krever at kvinnene er på banen. Tyssedalskampen, kampen for å forsvare normalarbeidsdagen, gruvestreiken i England er eksempler på kamper som ikke kunne vært ført på den måten uten kvinnfolka. I engelske gruvearbeiderhjem førte streiken til en liten revolusjon i forholdet mellom kjønna. Kvinnfolk som skal slåss mot borgerskapet må få gubben ned fra skuldra sine. Når det gjelder 6-timersdagen og kampen for forsvar av normalarbeidsdagen, er kampen mot gubbeveldet i fagbevegelsen nødvendig for å vinne fram med ei sak som er i

hele arbeiderklassens interesser. Slik vil vi se det på område etter område.

De langsiktige interessene til menn i arbeiderklassen og det arbeidende folket er de samme som kvinnes - revolusjon, sosialisme og kommunisme. I de fleste viktige kampsaker i dag har også kvinner og menn felles interesser. Men jo mer kvinnene setter inn kreftene sine i denne felles kampen, jo mer vil det true mannfolkas måte å være mann på i dag. Å være mann på den måten mannfolk er det i dag, krever kvinner som først og fremst er fysiske og psykiske omsorgspersoner, og som er mennesker av annenrangs betydning. Dette skal jeg komme mer konkret tilbake til seinere. Mann/kvinne utgjør en motsigelse der det er umulig å endre den ene sida uten at det får følger for den andre.

Dette er den **store** motsigelsen for menn fra arbeiderklassen og det arbeidende folket, den store motsigelsen - og den store utfordringa. Jeg trur det er viktig at begge kjønn forstår djubden og omfanget i denne utfordringa. Det er lett å moralisere: "Å - mannfolk **tviholder** på privilegiene sine!" **Det gjør de sjølsagt ofte. Men det dreier seg om mer håndfaste privilegier.** Det dreier seg om følelsesmessig trygghet, som menn må få av kvinner i en verden der forholdet til andre menn er prega av kamp og konkurranse. Og det dreier seg om identitet - om angst for ikke å være virkelig mann. Et av de mest effektive våpen som er blitt brukt mot kvinner som slåss for kvinnefrigjøring, er nettopp anklagen om at de ikke er virkelige kvinner. Det er et effektivt våpen, fordi det retter seg mot vår innerste, kanskje usikre identitet. I boka "Kvinnelighet" skriver f.eks. Susan Brownmiller om den terroren som ble drevet mot amerikanske kvinnesakskvinner i forrige århundre når de slåss for retten til å gå i noenlunde praktiske og komfortable klær. Til slutt holdt de ikke ut lenger, men gikk tilbake til fotside kjoler og de mange underskjørtene. Det mest foraktelige en kan si om en mann, er at han er en "tøffelheld". En tøffelheld er ingen virkelig mann. Og hvorfor ikke? Fordi han ikke har makt over kvinner. Å ha makt over kvinner er en del av definisjonen på maskulinitet i vårt samfunn.

Alt dette: de håndfaste privilegiene, den følelsesmessige tryggheten, identiteten som mann, blir utfordra av kvinnekampen. Det er ikke lett å ta dette. Og ikke vet en hva som finnes i den andre enden, heller. Det er som å bli halt ut i det store, ukjente.

Lyrikeren Rolf Jacobsen har skrevet et dikt om hvordan det føles når kona hans dør. Men dette diktet forteller ikke bare hvordan det er å miste noen en er glad i. Det sier også mye om kvinnerollen i samfunnet vår. Diktet lyder slik:

"To hender var som et hus.

De sa:

Flytt inn her.

Ikke regn, ikke frost, ikke frykt.

Jeg har bodd i dette huset

uten regn, uten frost, uten frykt

til tiden kom og rev det ned.

Nå er jeg ute på veiene igjen.

Kappen min er tynn. Det trekker opp

til sne."

Tiden kommer til å rive ned dette huset for alle mannfolk, for kvinnene kommer ikke til å fortsette å være varmestuer for menn i all evighet. De har større oppgaver i livet og historia. Kanskje er det noe av dette mannfolk aner – og som skremmer dem like mye som oppvask og kjønnskvalifisering. Vil kvinnefrigjøringa kaste mannfolka tynnkledde ut på veiene i snødrevet? Eller går det an å bygge et nytt slags hus – begge kjønn sammen?

Hvordan løser vi kjønnsmotsigelsen?

Motsigelsen mellom kvinne og mann har særegenheter som gjør at sammenlikning med alle andre motsigelser halter litt. Kvinner og menn i arbeiderklassen og det arbeidende folket har overordna felles interesser i kampen mot borgerskapet og kampen for sosialisme og kommunisme. Men kommunisme er umulig uten at kvinneundertrykkinga, som også mennene i arbeiderklassen og det arbeidende folket

har fordeler av, oppheves. **Kvinnene** må spille en fram-tredende rolle, både i kampen i dag og i kampen for de langsiktige måla våre. Men for å klare det, må de utfordre kvinneundertrykkinga, utfordre mannens privilegier, utfordre vårt samfunns mannsrolle. Gjennom kvinneundertrykkinga fungerer mannen som kapitalistklassens agent, for kvinneundertrykkinga hjelper borgerskapet til å beholde herskerposisjonen.

Dette maktforholdet inngår i **definisjonen** av kvinne og mann i samfunnet vårt. Det er avleiret i sjela vår og oppleves som en del av våre personlige egenskaper, av vår identitet. Maktforholdet inngår også i definisjonen av kjærlighet mellom kvinne og mann, og utfordringer mot det oppleves ofte som utfordringer mot kjærligheten.

Det er ikke smertefritt å velte om på alt dette. Det er som i diktet av Karin Boye:

"Javisst gjør det ont når knoppar brister.
 Varför skulle annars våren tveka?
 Varför skulle all vår heta längtan
 bindas i det frusna bitterbleka?
 Höljet var ju knoppen hela vintern.
 Vad er det för nytt, som tär og spränger?
 Javisst gjør det ont når knoppar brister,
 Ont för det som växer och det som stänger."

Ondt for det som vokser og det som stenger, for både kvinne og mann. Før **nye** måter å være kvinne og mann på kan folde seg ut, må vi regne med å ikke ha det helt lett.

Etter mitt syn eksisterer det en del feilaktige oppfatninger, både blant menn og kvinner, om hvordan motsigelsen mellom oss skal behandles. Jeg skal si noen ord om hver av dem:

- Den første går ut på at kvinner kan frigjøre seg uten at menn trues. Denne oppfatninga var utbredt i ml-bevegelsens tidligste periode. Ut fra en helt riktig oppfatning av at menn ikke var kvinnekampens hovedfiende, og at enhet mellom kvinner og menn var viktig i kampen mot borgerskapet, ble det mennene som fikk definere premissene for

enheten: I enhetens navn måtte kvinnene slå av litt på krava for ikke å provosere mannfolka. Det kan sikkert være nødvendig i konkrete situasjoner, men som **hovedlinje** fører det feil avsted, for vårt strategiske syn går jo ut på at samfunnet må omformes på **kvinner**s premisser, ellers blir det ikke kommunisme.

- En annen feilaktig oppfatning er etter mitt syn at mannfolka bare må bekjempes, de har ikke noe å bidra med i kampen mot kjønnsundertrykkinga. Det finnes både en kvinnelig og en mannlig variant av dette. Den mannlige varianten har jeg bl.a. truffet på hos en del progressive mannfolk. En av dem uttrykte seg slik: En kan ikke vente at torturisten skal delta i kampen for menneskerettighetene. Nå må det være nokså ille å gå rundt og oppfatte seg sjøl som torturist. Men det er jo et **behagelig** standpunkt også - en trenger ikke gjøre noe for å forandre seg! Denne oppfatninga, både den kvinnelige og den mannlige varianten, ser bort fra at vi har et felles mål, og at endring av mannsrolla både er en del av det målet og en helt nødvendig del av **veien dit**, akkurat som endring av kvinnerolla er det. Skulle ikke mannfolka ha noen plikt til å delta og bidra?

- Så er det noen kvinner som mener at mannen er passe, vi kvinner klarer oss bedre aleine, både politisk og privat. En del mannfolk har kanskje også en ekkel følelse av at de tilhører et kjønn som er i ferd med å havne på historias skraphaug.

At mannen er passe er ei vanvittig sekterisk oppfatning. Det dreier seg om halve menneskeheten! De trengs sanneligg, både som politisk kraft, som kamerater og venner. Og de trengs som elskere og kjæresten for svært mange av oss. Motsigelsen mellom menn og kvinner kan ikke løses ved å avskaffe mannfolka.

- Den siste oppfatninga jeg skal ta opp, er den som går ut på at mannsrollen er bare drit. I de siste åra har det velta fram med materiale om kvinnemishandling, voldtekt, incest, grotesk voldsporno, prostitusjon. Det er virkelig den møkkete baksida av mannsrollens skinnende medalje som er blitt lagt fram til offentlig beskuelse. Jeg trur det

er få menn som har orka å ta dette inn over seg. Men hos dem som har gjort det, har det kanskje vært som å stirre ned i en avgrunn, der sjølhøtet truer på bønn. En mer vanlig reaksjon er nok å sette et skarpt skille mellom det "normale" og det sjuke eller perverse – det er riktignok menn som voldtar, men det er menn som er fundamentalt forskjellige fra "vanlige" menn.

Det **er** nødvendig for menn å ta inn over seg at det finnes en sammenheng mellom mannsrollen slik den er utforma i samfunnet vårt og den volden og møkka som nå er i ferd med å bli avdekka. Det finnes forskjellige former for borgerskapets diktatur – vi har borgerlig demokrati, og vi har fascistisk diktatur. Med en litt haltende sammenlikning kan vi kanskje si at kvinnemishandling, voldtekt osv., det er mannsmakts fascistiske diktatur. Det er en stor og viktig forskjell på borgerlig demokrati og fascistisk diktatur. Men det er også en sammenheng, og skal du kvitte deg med fascismen for alltid, må du kvitte deg med borgerskapets makt. Det er **ikke** sann, som noen mener, at fascismens årsak er sinnssyke leder av typen Hitler. Den typen forklaringer er borgerskapets avvergemekanismer. Å avskrive kvinnemishandling, voldtekt osv. som perverse og uforklarlige fenomener, det er mannsmakts avvergemekanismer.

Men er mannsrollen bare drit? Hva er det i så fall vi kvinner bråker om? Er det ikke nettopp sann at vi sjøl også vil lære oss en del av det mannfolka kan, erobre den delen av livet som nå – mer eller mindre, er forbeholdt mannfolka? Vi vil kunne stå opp og syng ut når vi mener vi blir tråkka på – uten å få angst eller dårlig samvittighet for det. Vi vil bli hovedpersoner i vårt eget liv. Vi vil ha en selvfølgelig trygghet på at **vi** også har rettigheter som vi kan slåss for. Vi vil interessere oss for alt i universet. Vi vil kunne la oss oppsluke av ei sak eller et emne og jobbe konsentrert med det uten at samvittigheten gnager konsentrasjonen i småbiter. Vi vil bli trygge på kroppen vår, at den er fysisk i stand til å gjøre det **vi** vil. Dette er noen av de flotte sidene ved mannsrollen som vi også vil ha del i.

Skal en lære noe nytt, utvide repertoaret sitt, må en

bygge på de styrkene en har. En må være trygg på at en har ei positiv plattform å stå på. Det gjelder både kvinner og menn. Det **er** ikke drit å være mann, det er åleireit å være mann!

Både for kvinner og menn er det imidlertid sårn at det er en nøye sammenheng mellom gode og dårlige sider ved rollen deres. Noe av styrken ved kvinner er nettopp at de kan være "varmestuer", slik som Rolf Jacobsen beskriver: De kan yte omsorg overfor andre, de kan leve seg inn i andres følelser og behov, de kan ta hensyn til hvilke konsekvenser egne handlinger får for andre, de kan backe opp andres sjøltillit, de kan trøste. Alt dette vil vi nødig ha utryddet fra menneskesamfunnet. Men kvinner betaler for dette ved å utslette seg sjøl som personer. Og menn utfolder langt på vei de gode sidene sine på bekostning av kvinner. Å bli helt oppslukt av ei sak og jobbe målbevisst for å oppnå noe, krever at noen andre tenker på de nære ting her i livet. Et selvfølgelig forhold til egne rettigheter kan slå over i hensynsløshet overfor andre, osv. osv.

De gode sidene ved mannsrollen vil vi nødig ha utryddet fra menneskesamfunnet, like lite som de gode sidene ved kvinneverollen. Men det destruktive samspillet må vi bryte.

Det trengs ei plattform - som er utviklet av mannfolk sjøl - for åssen **menn** skal delta i kampen for å omstyrte det nåværende kjønnsforholdet, en kamp som er en del av veien mot det store, strategiske målet vårt. Åssen skal en elske uten at den elskedes underordning inngår i definisjonen av kjærlighet? Åssen skal en være sterk og kunne handle i verden uten å basere seg på at kvinner skal bruke livet sitt som krykke og varmestue? Åssen skal menn, i praktisk-politisk virksomhet, yte sitt bidrag til en revolusjon i kjønnsforholdet? Dette er viktige **politiske** spørsmål.

Vi vil ikke ha mannfolk som går i 8. mars-tog og føler seg som den snille gutten i klassen som gir epler til frøken. Vi vil ha mannfolk som har et grunnlag i seg sjøl, i egne interesser og mål, for å gå der.

Kvinner som varместue

I sta siterte jeg Rolf Jacobsens dikt om huset som tida reiv ned. Jeg skal gå litt nærmere inn på hva det huset består i, for jeg trur det sier ganske mye om hva som må forandres i forholdet mellom mann og kvinne.

Kvinner varместue-funksjon har mange sider:

- Det er det konkrete husarbeidet. Kvinner forer mannfolk, fjerner møkka deres, oppdrar barna deres. Tidsnyttingsundersøkelser viser at det er langt, langt igjen til hus- og omsorgsarbeid deles likt.

- Det er all tanke- og planleggingsvirksomheten som er knytta til hus- og omsorgsarbeid, til kontakt med slekt og venner. AKP (M-1)s kvinneundersøkelse for et par år sida viste at det var ikke så reint gæli med deling av det **konkrete** husarbeidet. Men nesten alle kvinner som ble spurt, svarte at det var **de** som var "arbeidsleder". Hva det innebærer av omtanke, planlegging og grep om tusen detaljer, er det få menn som aner. Hvem tenker på hva som må gjøres til jul? Hvem husker på hvilke slektninger (også på hans side) som må ha julegaver/julekort? Hvem tenker på at klærne må vaskes i dag dersom ungen skal ha tørre, reine klær i barnehagen i morra? Hvem husker på å sjekke om støvlene til unga er våte om kvelden? Hvem husker fødselsdager og planlegger dem? Osv. osv. osv. For noen uker sida fant jeg følgende annonse fra "Norske meierier" i avisa: Fristende bilde av kartong med kremfløte. Og over, denne teksten: "Sørg for at du blir overrasket på morsdagen!" Den mor som ikke husker på å kjøpe inn kremfløte så far og barn kan overraske, kan ha det så godt! I tankevirksomheten inngår også at mor må planlegge sine egne overraskelser.

- Kvinner opprettholder menns selvfølelse, får dem til å føle seg viktige. Dette kan bl.a. observeres i samtaler der både menn og kvinner er til stede. Susan Brownmiller skriver om dette i "Kvinnelighet":

"I blandet selskap kan det ikke være tvil om hvilket kjønn det er som har sikret seg eneretten til vid-

løftig preik. Menn avbryter freidig kvinner, og kvinner finner seg i å bli avbrutt. Ved en systematisk analyse av samtaler mellom menn og kvinner som var tatt opp på bånd, viste det seg at menn sto for 98 % av avbrytelsene. Sosiologen Pamela Fishman trakk den slutning at det er menn som snakker, og at kvinner leverer den støtte som holder samtalen i gang. I Fishmans undersøkelse av samtaler mellom menn og kvinner, hadde kvinner som oftest ikke hell med seg når de prøvde å bringe nye emner på bane. De fulgte raust opp emner som menn hadde tatt opp, de stilte nesten tre ganger så mange spørsmål som menn for å fritte dem ut, de kom med hyppige oppmuntrende tilskudd som "virkelig?" for å piffe dem opp. (Kvinner benytter også mer kroppsspråk enn menn for å tilkjenne sin interesse. Stadige og ivrige nikk for å vise støtte og samtykke ledsager kvinners innsats som ivrige, givende lyttere.)"

Kvinner oppgave er å opprettholde menns livsløgn om hvor store, vellykte og viktige de er. Litteraturen er full av idealiserte portretter av slike kvinner, som gjør meg kvalm og rasende. Den mest kjente fra norsk litteratur er vel Solveig i Peer Gynt. En mer moderne er kona i "En handelsreisendes død" av Arthur Miller, som hele tida beskytter mannen mot å måtte se virkeligheten i øynene. Kvinner beskytter menn mot å måtte se seg sjøl i naturlig størrelse. Når menn omgås kvinner kan de være sikre på at de, gjennom tusen små signaler, blir bekrefta som **viktigere**.

- Noe av det største en mann kan gjøre overfor en kvinne, er å vise sin svakhet for henne. Dette faller kvinner gjerne pladask for. "Den gode gutten i det harde skallet", det er idealtypen for tenåringsjenter den dag i dag. Hør f.eks. hvordan 16-årige Sølvi blir lyrisk når hun skal fortelle hva hun liker ved gutta i gjengen sin:

"(Hva synes du om gutta i gjengen?) Jeg liker dem stort sett innmari bra jeg, for jeg synes de er så åpne og naturlige mange av dem, selv om de prøver å liksom være harde og sånn. Og plutselig så kommer du for deg sjøl med en av dem, da, og så får du høre så

mye som du aldri ville ha trodd at han ville si og sånn, og de er egentlig innmari bløte og. Hvis en jente hadde sett en av dem i byen, så hadde hun trodd at han var **den** helten med en gang, for det er sånn, de prøver å være helter hele gjengen, og så - men hvis du prater med de alene, så plutselig får du høre det at de drømmer om å dra på noen sydhavsøy aleine sammen med en eller annen jente, og de forteller liksom om moren sin. Særlig gutta, de er sånn at - jeg tror de fleste er sånn at de snakker så mye om moren sin, jeg, de åpner seg, og - jeg er så glad i mamma og sånn. Og så skal de ringe hjem og sånn, for de skal snakke med moren sin, så kysser de i telefonen og jeg er så glad i deg, mamma, og sånn. Når vi skal ut og sånn, så gir de moren sin en klem, og. Andre er jo sånn at de slenger dritt og sånn bare for å høres veldig tøff ut, men så får jeg høre av moren etterpå at jo, han er så snill, og her om dagen kjøpte han blomster til meg. Det er helt utrolig - jeg ville aldri trodd det hvis jeg så en av de på gata, liksom."

Hvorfor blir jenter (og kvinner) så betatt av den gode gutten bak det harde skallet? Antakelig fordi kvinner er opplært til å verdsette det nære, det personlige, og er flinke til å bevege seg på det planet. Men når den gode gutten dukker fram, så endrer det likevel ikke på det **grunnleggende** forholdet mellom kjønnene: Det er **han** som er hovedpersonen, det er **han** som får støtte fra henne. Kanskje blir kvinner glade fordi den følelsesmessige omsorgsfunksjonen som de hele tida utøver blir åpen, kommer fram i dagen? Uansett, det er mannen som får gevinsten, enten han opptrer med eller uten det harde skallet. Og når den gode gutten trekker seg inn i skallet igjen, får jenta seg en skikkelig på trynet, slik som Jorun forteller om kjæresten sin:

"(Hvordan pleier gutta å oppføre seg når dere har fest?) Da skal de tøffe seg og helst ikke vise at de er sammen med den jenta de er sammen med, da. Bare se på kjæresten min hvordan han forandrer seg når vi er sammen hjemme hos han, og når vi kommer akkurat og svinger rundt hjørnet nede ved samlingsstedet. Han

blir helt forandret og prøver å tøffe seg mer og ikke stå og holde meg i hånden hele tiden, men slåss litt og. (Hva synes du om det?) Jeg har sagt til han at jeg synes det er tåpelig. Jeg synes han kan være seg sjøl. Det er klart at han prøver å tøffe seg litt. Sann som når du kommer på snakk på egen hånd en og en, så syns jo de det samme som dine egne meninger, men kommer de sammen med andre igjen, da har de glemt det."

Når kameratene viser seg, mister Jorun den gode gutten sin. Men ikke bare det, hun får også ei tydelig lekse om hvem som teller, og hvem som ikke gjør det. Når kjæresten til Jorun svinger rundt hjørnet og får øye på kameratene, da teller ikke Jorun lenger. Det er de andre **guttas** forventninger og krav det gjelder å leve opp til. Det er i menns verden menn skal briljere. Guttas personlighetsforvandling når kameratene dukker opp, definerer jentene som personer av annenrangs betydning.

- Det er kvinner som har ansvaret for å holde personlige forhold ved like, pleie dem og hindre at de slår sprekker. Derfor utvikler kvinner følelsesmessige antenner innstilt på andres behov og reaksjoner. De tenker på hvilke konsekvenser egne handlinger vil få for forholdet til andre. Når det blir konflikter, er det kvinners oppgave å lappe sammen, tørke opp. Ikke rart at kvinner flest er aggresjonshemma. De må, i motsetning til menn, tørke opp etter sine egne raseriutbrudd. Menn derimot kan bli sinna, skape konflikter og stole på at kvinnene tar seg av jobben med å gjøre det godt igjen. Sinne er et privilegium for mannen! Det er klart det gir et overtak i et forhold å kunne bli forbanna uten å være redd for konsekvensene. Dette kommer også fram i intervjuer med tenåringsjenter. Det er stort sett gutta som får viljen sin i krangler, bl.a. fordi jentene gir seg for ikke å sette **forholdet** på spill, sann som Solveig forteller:

"Nei, de er ganske sånne mannssjåvinister, altså. Liksom de mener at de er gutta - ja, se opp til gutta, ikke sant, når de er hjemme hos oss og sann, da - og, kan du ikke gå og lage mat til meg, ikke sant. Hvis jeg ikke gjør det, blir de sure, så liksom jeg må jo gi meg til slutt. Eller jeg kan

skjære en brødskive, så kan de smøre på sjæl, men de blir sure for det. Og hvis jeg ikke går og henter et glass vann, så blir de sure, og så går de til slutt."

Menn og kvinner har helt ulikt forhold til egne **rettigheter**. Dette illustreres godt av elleveåringene Jake og Amy, som var deltakere i en undersøkelse av kjønnes moralutvikling utført av psykologen Carol Gilligan. Når den elleveårige Jake blir spurt om hva han gjør når hensynet til han sjøl og hensynet til andre kommer i konflikt, svarer han:

"Du gir omtrent en fjerdedel til de andre og tre fjerdedeler til deg sjøl. (Hvorfor?) Fordi det viktigste i din avgjørelse burde være deg sjøl, ikke å la deg styre fullstendig av andre mennesker, men en må jo ta dem i betraktning. Så om du for eksempel har lyst til å sprengre deg sjøl med en atombombe, så burde du kanskje heller sprengre deg med en håndgranat, fordi du tenker på dine naboer, som ellers ville dø."

Enkelt og greitt. For vesle Amy er det ikke så enkelt. Hun svarer på kvinnelig vis:

"Vel, det avhenger egentlig av situasjonen. Hvis du har forpliktelser mot noen andre, så bør du overholde dem i en viss utstrekning, men hvis det virkelig vil gjøre deg skade eller hindre deg i å gjøre noe du virkelig, virkelig vil, så mener jeg at du kanskje skulle sette deg sjøl foran. Men om det er forpliktelser overfor noen som virkelig står deg nær, så blir du nødt til å avgjøre, hvem er viktigst, du sjøl eller den andre personen, og som jeg sa, det avhenger egentlig av hva slags menneske du er, og hvordan du føler for de andre som dette angår. (Hvorfor?) Vel, noen mennesker setter seg sjøl og det de gjør for seg sjøl, foran andre mennesker, og noen mennesker bryr seg virkelig om andre. Men jeg synes ikke at den jobben en har, er like viktig som noen en virkelig elsker, for eksempel mannen din, eller foreldrene dine, eller en nær venn."

Hvis Jakes og Amys interesser kom i konflikt med hverandre, er det ikke særlig tvil om hvem som ville ha størst sjanse for å få sitt igjennom!

Menn nyter godt av kvinners praktiske arbeid for dem, at kvinner bruker hodet sitt til å tenke på alle dagliglivets små og store begivenheter, at kvinner omgås menn på en måte som hele tida gir menn signaler om at de er viktigst, at kvinner bygger opp under menns livsløgn, at kvinner støtter menn følelsesmessig, at kvinner vurderer sine handlinger ut fra hvilke konsekvenser det hun gjør og ikke gjør får for mannen, at kvinner ikke med selvfølgelighet mener de har rettigheter, det kommer an på hvordan andre blir berørt, at kvinner tar ansvar for at konflikter blir løst eller glatta over, uansett hvem som skaper dem. Fordi kvinner gjør alt dette, er det også mulig for mannen å utfolde en del av de positive egenskapene som han får bekreftelse på som mann: Han kan være interessert i "store" ting, fordi noen andre tar seg av de små, han kan være sjølsikker fordi noen alltid gir han bekreftelse på at han er viktig, han kan stå på sin rett, fordi andre viker, han kan "snakke rett fra levra" fordi noen andre tørker opp i konfliktene det skaper, han kan virke trygg og uavhengig, fordi noen hele tida automatisk trår til for å dekke behovene hans for støtte og omsorg. Kvinnen må lære "at læse de mænd i hjertet", skrev Rousseau i sin bok om oppdragelse av småjenter for to hundre år siden. "Hun må lære at utforske deres følelser af deres tale, deres handlinger, deres øiekast og deres miner." Og det driver vi med ennå.

Sjølsagt vet jeg at dette er ensidig. Det er også byrder ved det å være mann. Det skal jeg komme tilbake til. Akkurat nå dreier det seg om å forstå hva "huset" betyr for menn, og hva det betyr for kvinner. Å være "hus" er en del av vår identitet, og vi opplever en del av det som positive sider ved oss sjøl. Vi får forferdelig angst og skyldfølelse når vi sprøver å bryte med denne rollen. Men samtidig gjør den oss små som mennesker. Vi er ikke hovedpersonen i vårt eget liv, vi spiller bare en birolle! Vi lar oss utbytte følelsesmessig. Tru ikke at det er spesielt morsomt å bli overraska på morsdagen når du sjøl må sørge for å bli overraska! I filmen "Torgprinsene"

roper hovedpersonen til kjæresten sin, som bor i en annen by og skal avsted med toget: "Skriv flere brev! Men vent ikke svar, for jeg har ikke tid!" Sann er kvinners liv. Vi blir hyklerske, fordi vi ikke sier det vi mener. Vi står ikke opp for oss sjøl, men lar oss kjøre over, fordi vi vet at vi må betale for konfliktene. Vi blir gjort små, og vi gjør oss små. Tro ikke at vi trives med det, for det gjør vi ikke. Vi blir bitre.

Men skal vi spille den historiske rolla vi må, så må vi rive ned dette huset. Da må vi stå opp for oss sjøl og rettighetene våre. Skal vi kunne det, må vi tørre å ta konflikter, sjøl om det viser seg at det blir umulig å tørke dem opp. Det betyr at konsekvensene av **mannens** handlinger også forandrer seg. Det blir slutt på den tida at sinne er et privilegium for mannen, og å lappe forholdet sammen en plikt for kvinnen. Vi må begynne å se på oss sjøl som viktige. Det betyr at vi må begynne å oppføre oss som om vi er viktige. Vi kan ikke lenger la oss avbryte. Vi kan ikke lenger bare snakke om det mannen foretrekker å snakke om. Vi kan ikke late som mannfolk er veldig lure når de egentlig er veldig dumme. Vi kan ikke bruke tida vår på å holde mannfolk under arma, for vi må bruke kreftene til å stå oppreist sjøl.

Det er ikke rart at mannfolk opplever kvinnefrigjøring som en trusel mot dem som menn. Det er en trusel mot dem som menn, i hvert fall mot sånne menn som samfunnet vårt lager i dag. For dagens mannsrolle er avhengig av at kvinner gjør seg sjøl til statister i sitt eget liv.

Finnes en vei ut?

Huset må rives ned, både i privatlivet og i politikken. For i politikken fungerer de samme mekanismene til å holde kvinner nede. Kvinner som skal inn i ledende posisjoner, slik som vi har masse prgramerklæringer om i AKP (m-l), kommer ofte i en svært vanskelig posisjon, som ikke er så lett å gjennomskue, verken for dem sjøl eller andre. En del av de egenskapene som gjør det lett for menn å være ledende, skyldes jo nettopp at kvinner støtter opp om dem!

En kvinne i en ledende posisjon møter menn som er vant til å avbryte henne, og hun er vant til å bli avbrutt sjøl. Både hun og mennene er vant til at det er **de** som stiller premissene. Både hun og mennene er vant til å oppføre seg som om **de** er viktige, ikke hun. Alt dette blir tolka som om hun mangler sjøltillit, ikke er drivende osv., noe som er viktige feil hos en som skal lede. Både mennene og hun er vant til at hun viker i konflikt-situasjoner. Mennene er vant til at de kan bruse opp og stille hardt mot hardt uten store fare, hun ikke. Mennene er vant til å stå på sitt, hun er vant til å ta hensyn til alle bauger og kanter. Hun oppleves som vaklende, unnvikende, svak, noe som er viktige feil hos en som skal lede. Hun **vurderes** med det at hun er **leder** som premiss, men behandles, og handler med det at hun er **kvinne** som premiss. Dette er ubevisst, både for henne sjøl og mennene rundt henne, og ender ofte med at situasjonen blir umulig, hun trekker seg, "klarte det ikke". Hun har heller ingen hjemme som automatisk oppfører seg på en måte som signaliserer at hun er stor og viktig, og som automatisk yter omsorg og plastrer sår.

Finnes det så en vei ut? Finnes det en vei for de mannfolka som oppriktig ønsker en ny og bedre verden, som ønsker seg vekk fra undertrykkerrollen, men som samtidig frykter snødrevet ute på de kalde veiene, og som slett ikke ønsker å bli redusert til statister i kvinnes liv? Kan en bare være stor ved å gjøre andre små? Det er et viktig spørsmål, både for kvinner og menn, men akkurat i dag dreier det seg om mannen.

Jeg sa at mannfolka sjøl må utvikle sin egen plattform for hvordan de skal delta i kampen mot kvinneundertrykkinga. Men det går jo an å komme med noen forslag, for å få diskusjonen i gang:

- For det første: Jeg synes at mannfolka skulle stikke hue fram for det som oppfattes som kvinnesaker i **praksis**. Og da tenker jeg særlig på kampen mot porno. Pornoen er symbolet på den fullstendige reduksjonen av kvinnen - ikke bare til statist, men til en ting, en bruksgjenstand for mannen. Og pornoen er symbolet på et mannsbilde som går ut på at mannen nyter bruksgjenstander, og at han bare kan

nytte det han har makt over. Pornoen treffer på et vis kjerna i vårt samfunns mannsbilde, men i en grotesk forråa og forgrova utgave. Det er bra at en del mannfolk har begynt å ta opp denne utfordringa - men det bør mange, mange flere gjøre! Gå i spissen for å få fjerna porno på arbeidsplassen, ta opp forslag i klubben/foreninga om støtte til Fellesaksjonen, delta i anmeldelseskampanjer å la den som nettopp har vært mot Narvesen o.l. Det vil framtvinge diskusjoner, og det vil framtvinge egen refleksjon: Hva er vi for og hva er vi mot? Som en mann sa: Mange mannfolk er redde for å bli slått i hartkorn med Kristelig Folkeparti dersom de går imot porno, men er det egentlig bedre å bli slått i hartkorn med Leif Hagen? Er det egentlig det? Og er det der valget står?

La oss høre et øyeblikk på unge Andreas (16 år) som blir intervjuet med en kamerat til stede, og føler at han må leve opp til kameratens forventninger:

"(Hva pleier du å gjøre i helgene?) Feste, drikke og knulle. Du spørte hva jeg pleier å gjøre... (Hva gjorde du sist helg?) Flippa ut, sloss, knulla, det var det jeg gjorde i grunnen... (Hvorfor drikker du alkohol?) For å få ølpikk bl.a. Holde på lenge når'u knuller, det er ålreit, for å få en kul rus. Det er sant, det. Når'u har drikke en ti øl, da er det fint å knulle. Da kan du holde på lenge, Femten orgasmer på dama. En for meg. Det holder... (Hva gjør gutter og jenter i gjengen din sammen?) Fester, knuller og mølje-sex da, selvfølgelig... (Sist det var en kranjel mellom jenter og gutter i gjengen din, hva dreide den seg om?) Hvem som hadde størst pikk, he-he... (Hva er det du liker ved jentene i gjengen?) Ha-ha. Det er dumt å spørre om, det! (Hvorfor det?) Det er fitta, det. (Bare det?) Så lenge jeg får den, jeg, så - ålreit! He-he."

Herregud: Hvor lenge skal mannfolk og gutter være forplikta til å framstå på denne måten overfor hverandre? (Her var det også en mannlig intervjuer.) Er det ikke på tide at den voksne generasjonen gir de unge gutta noen nye rollebilder, bidrar til å befri dem fra dette slitsomme tullet? For det finnes vel andre måter å være mann på enn

den stakkars Andreas prøver å leve opp til? Noen burde se det som en oppgave å gi Andreas og hans jevnaldrende en sjanse. Jeg trur at kamp og diskusjon om porno blant **menn** vil være et godt utgangspunkt for å gi Andreas en annen plattform å stå på.

- Jeg mener også det er andre, svært viktige grunner til å stikke hue fram for såkalte "kvinnesaker", bl.a. i fagbevegelsen. Trass i at nær halvparten av den yrkesaktive arbeiderklassen er kvinner, så blir ikke kvinner oppfatta som arbeidere ennå. Da "Ja til Arbeid" i Bergen hadde demonstrasjonstog for noen år sida, og kvinner fra den nedleggingstrua bedriften Nordisk Fjer deltok, sto det i avisene at "Husmødre fra Laksevåg slutta seg også til toget". Det er viktig å synliggjøre kvinner som arbeidere og arbeidstakere, og det er viktig å få fram at å trampe på kvinnfolka er å splitte arbeidsfolk, det gjør kapitalistene bevisst og det tjener de på. "Enhet mellom kvinner og menn" må bli ei parole for mannfolk i fagbevegelsen, og ei parole som betyr: Vi mannfolk må støtte kvinnfolka og slåss for deres saker. Vi må overvinne den splittelsen som nå er i arbeiderklassen mellom et relativt privilegert lag som er menn, og et ekstra-utbytta lag som er kvinner. Denne diskusjonen må progressive menn gå i spissen for å reise i fagbevegelsen og andre steder. Og den beste måten å gjøre det på, er å ta opp konkrete saker.

Men hva med den daglige samhandlinga oss imellom? Hva kan vi gjøre med en? Hvordan skal vi bryte det mønsteret som gjør kvinner små og mannen stor, men bare ved å bruke kvinner som krykke? Hvordan skal vi bevisstgjøre dette mønsteret, og hvordan skal vi finne fram til et nytt, der begge kjønn kan få mulighet til å utfolde seg?

I politikken (og ellers) har menn lettest for å få sitt igjennom fordi de ser saka så sterkt fra **sitt** perspektiv, og ofte er blinde for andre. Dermed kjører de på, ofte med stor gjennomslagskraft. En jeg kjenner har sammenlikna det med en vellykka bedrift, som produserer på høygear med stor profitt, men sprer forurensning i omgivelsene. Kvinner er vant til å ta mange perspektiver med i betraktning, og da blir det straks vanskeligere å kjøre ei sak helhjerta igjennom, for det er så mange

hensyn å ta. I verste fall blir det vakling eller handlingslammelse, for en kunne jo komme til å spre forurensning mens en produserer. Resultatet av dette samspillet er en god del feilaktige produkter og en god del forurensning. De fleste kvinner vet at de fleste menn er i stand til å brøle høyere enn dem, slå mer i bordet, bli mer fornærma, føle verdigheten sin mer såra når det oppstår konflikter. Derfor vinner menn som oftest. Hva med å rette ei oppfordring til menn: Ta ansvar for å **løse** konflikter - i det minste dem du sjøl skaper! Hver gang du "synger ut", eller "slår i bordet" eller "setter hardt mot hardt", tenk på at det er **ditt** ansvar å finne en konstruktiv utvei!

Det politiske livet, og ledelsesmetoder, har vært dominert av menn. Forholdet mellom menn er ofte prega av angst og konkurranse, noe som plager mange mannfolk. Å være ledende har ofte blitt et spørsmål om å gjøre andre små. Men det burde jo være omvendt: Å være ledende, det burde være å gjøre andre store, men uten dermed å krympe seg sjøl! Hvordan gjør en det, f.eks. i politisk samarbeid? Hvordan gjør en det i privatlivet? Det trur jeg både menn og kvinner kunne ha godt av å tenke bevisst igjennom, i forhold til egen spontan væremåte. Hva kommuniserer en f.eks. i samtaler og diskusjoner? Kommuniserer en bare sitt eget standpunkt, eller kommuniserer en også at andre som mener noe annet er tosker? Et banalt eksempel: En familie skal ut på ski. Kona har nettopp smurt egne og ungas ski med grønn swix. Mannen kommer: Hva har dere smurt med ? Kona: Grønn Swix. Mannen: Den smurninga vil ihvertfall ikke **jeg** ha! Underforstått: Den som smører med grønn swix, må være idiot! Når vi snakker sammen, kommuniserer vi på mange plan, og ofte dobbelt på denne måten. Vi kommuniserer egne standpunkter, vurdering av andre, og vi kommuniserer rang.

Det er mannfolk som snakker mest i blandet selskap, fast-slo Susan Brownmiller. Slik er det, som vi veit, også på møter i progressive forsamlinger. For noen år siden starta kvinner med å føre statistikk over innlegg fra menn og innlegg fra kvinner. De synliggjorde gapet mellom kjønne, og det hjalp, ihvertfall litt. Men det dreier seg ikke bare om kvantitet. Alle ord veier som kjent ikke

like tungt. Stort sett er det menn som legger premissene for samtaler og diskusjoner. Dette har mange kvinner opplevd som ganske frustrerende i møtesammenhenger. De sier noe, det blir ikke kommentert av noen. Litt sienere sier kanskje en mann akkurat det samme, det blir livlig kommentert av flere. "Menn siterer ikke kvinner," sies det, men ofte gjør ikke kvinner det heller. Kvinners innlegg får ofte ingen betydning for diskusjonens gang, de blir overhørt, gjerne av begge kjønn, for det er **mannfolka** som legger premissene. Finnes det metoder for å bevisstgjøre dette, på samme vis som vi bevisstgjorde kjønnsfordelinga på talerlistene?

Jeg trur at disse tre sakene:

- hvem har lettest for å presse sitt igjennom fordi det koster dem minst å skape konflikter
- er ledelse å gjøre andre små, bl.a. gjennom måten å kommunisere på, eller er det å gjøre andre store
- hvem har i praksis makta til å legge premissene

er viktige for samhandlinga mellom kvinner og menn, i politikken og ellers. Jeg trur det ville være politisk progressivt om vi klarte å endre på tilvante mønstre her. Det må begge kjønn jobbe med. **Mannfolka også.**

Å jobbe med disse sakene er nødvendig for at vi skal nå det strategiske målet vårt: revolusjon, sosialisme og kommunisme. Men ligger det ikke muligheter for **gevinst** for mannfolka her også? **Jeg** hører med til dem som trur at det ikke bare er fordeler, men også byrder ved dagens mannsrolle. Å se de sterke sidene ved mannsrollen er ikke vanskelig: det aktive, utovervendte, orienteringa mot et saklig mål, mot å handle i verden. Men i vårt samfunn er det ikke bare slik at menn utforsker, handler og forandrer. Ei viktig side ved handlingene deres er at de er **prestasjoner**, de har et element i seg av konkurranse, retta mot andre. Og konkurransen skaper ikke bare vinnere, men også tapere. Det er menn som er i flertall, både i samfunnets toppsjikt og samfunnets bunnsjikt, som f.eks. fengsler, uteliggerherberger, alkoholikeranstalter.

Mannen er på den ene sida den selvfølgelige mottaker av kvinners omsorg. På den andre sida er avhengighet tabu og nærhet farlig, fordi nærheten bærer med seg truselen om

avhengighet. Dessuten mangler menn en del av de personlige samspillsferdighetene kvinner er opplært i. Også av den grunn blir nærhet farlig - en klarer ikke å tolke andres signaler, en vet ikke hvordan en skal svare, en blir hjelpeløs, klossete og langt fra situasjonens herre.

"Jeg tror på kjødets lyst og sjelens ubotelige ensomhet", har den svenske dikteren Hjalmar Söderberg sagt. Det er en svært mannlig trosbekjennelse. Men det er kanskje slik at sjelens ubotelige ensomhet bare kan uttrykke seg gjennom kjødets lyst. Den svenske forskeren Rita Liljestrøm sier: "Men det finnes knapt ord for slik mannlig lengsel etter kvinners selskap som ikke innebærer seksualitet som forventning. Det framstår nesten som noe "umannlig" om menn ikke i alle tilfeller, utenom det heteroseksuelle, foretrekker menns selskap." Og i menns selskap er muligens sjelen dømt til å være ensom? Psykologen Stein Rønnow har gjort en undersøkelse av vennskap mellom menn, som viser at vennskap og konkurranse kan være vanskelig å kombinere. Det kan være dette som ligger bak når en av Rønnows informanter advarer mot å binde seg for sterkt til andre. I neste omgang kan du være nødt til å konkurrere med dem:

"Hun har en feil, min kone, når hun får en venn - så binder hun seg så fantastisk til vedkommende. I stedet for å gjøre seg jeg - jeg slipper dem ikke innpå meg lenger enn til nesa, så kan jeg be dem dra til helvete også, uten at det skal bli noe komplikasjoner."

Kravet om å prestere og redselen for nærhet og avhengighet kan gi mannen en følelse av å være helt utlevert til seg sjøl og sin egen styrke, aleine i verden. Hva da, hvis også **kvinnen** trekker sin selvfølgelige omsorg tilbake? Da blir det virkelig kaldt i snødrevet på veiene.

Men vi må finne en måte å støtte hverandre på, som ikke innebærer at den ene skal være krykke for den andre. Vi må finne fram til et mer realistisk forhold til svakhet, avhengighet og behov for omsorg for begge kjønn. Jeg har ingen tro på at ensom gjør sterk, verken for kvinne eller mann. Jeg mener vi må finne måter å gjøre **hverandre** sterke på. Alt dette gjelder både i politikk, i vennskap

og i kjæresteforhold for dem av oss som forelsker seg i personer av motsatt kjønn. Noen oppskrift på hvordan vi skal få til dette, har jeg ikke. Men jeg trur vi må starte i hver vår ende - kvinner **og** menn!

=====

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Spørsmål til gruppediskusjonen

1. Hva er de viktigste **gode** sidene ved mannsrollen?
Nevn minst 3.
Hva er de viktigste **dårlige** sidene ved mannsrollen?
Nevn minst 3.
Hva skal til for å få i gang en diskusjon om mannsrollen blant **menn**?
2. Hva skjærer seg i samarbeid mellom menn og kvinner i politiske sammenhenger (evt. faglige?)
Har dere forslag til hvordan en kan **bevisstgjøre** og **løse** slike problemer?
Hva kan menn gjøre?
Hva kan kvinner gjøre?
3. For menn:
Lag punkter til en begrunnelse for et forslag til vedtak i ei fagforening, en appell el.l. mot porno beregna på **menn**.

For kvinner:
Hva ville dere bli aller mest glade for av manneinitiativer for å støtte kvinnekampen?